

БАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ “БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК” КРИЗЬ ПРИЗМУ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ

Проведено аналіз визначень поняття “бухгалтерський облік”. Акцентовано увагу на різноманітності підходів до визначення цього поняття. Подано інтерпретацію поняття крізь призму інституційної економічної теорії та теорії дискурсу.

Ключові слова: бухгалтерський облік, теорія, інституційна теорія, поняття, дефініція, терміно-система, інститут, інституційний дискурс

Semenyushena N.

VIEWING THE DEFINITION OF THE CONCEPT “ACCOUNTING” THROUGH THE INSTITUTIONAL THEORY

Definitions of the concept “accounting” are analyzed; the diversity of the approaches concerning its definition is emphasized; an interpretation of the concept is given through the institutional theory of economics and the discourse theory.

Keywords: accounting, theory, institutional theory, concept, definition, terminological system, institution, institutional discourse.

Вступ. Загальновідомо, що кожна наукова теорія володіє, застосовує та розвиває свій власний понятійно-категоріальний апарат. Понятійно-категоріальний апарат вбирає в себе як поняття, вироблені у процесі виникнення і розвитку даної науки, так і поняття інших (особливо близьких) наукових дисциплін. Це стосується бухгалтерського обліку. Водночас, використовуючи поняття споріднених наукових дисциплін, кожна окрема наука надає їм своєрідність, певну специфіку у відповідності до змісту свого об'єкта і предмета.

Необхідність у мовній репрезентації того чи іншого поняття, яка сприяє ефективному функціонуванню мови в такій предметній сфері наукового знання, як теорія обліку, виникає у зв'язку з постійним оновленням референтного простору і говорить про те, що на сьогодні нагально необхідним є надання серйозної уваги розвитку термінологічної культури і підвищенню професійної комунікативної компетентності фахівців з обліку.

Огляд літературних джерел. Питанню термінологічного аналізу дефініції “бухгалтерський облік” присвячено праці як вітчизняної, так і зарубіжної наукової спільноти.

Провідні теоретики і практики бухгалтерського обліку обґрунтовували дефініції бухгалтерського обліку, виходячи з різних підходів: найчастіше визначається як система та інформаційна система (В. Астахов; Н. Амаглобелі, Ю. Бабаєв, М. Бондар, Ф. Бутинець, Б. Валуєв, П. Безруких, Н. Гура, В. Івашкевич, М. Кондраков, М. Кулинич, Є. Ковальчук, І. Василюк; С. Голов; Н. Грабова; А. Ларіонов, С. Левицька; Г. Партин; В. Савич; Н. Чебанова В. Швець, В. Панасюк та ін.), як процес (М. Білуха, М. Корінько, Н. Ткаченко), як спосіб (засіб) (О. Васюта-Беркут, Г. Шепітко, Н. Ромашевська; А. Кузьмінський, Ю. Кузьмінський) або як певний вид діяльності, як модель (В. Жук, Ф. Бутинець, І. Белоусова, С. Голов, Н. Гура, В. Костюченко, М. Коцупатрий, Я. Крупка, Ю. Кузьмінський, Н. Малюга, В. Пархоменко, В. Сопко, М. Чумачен-

ко, В. Швець, М. Шигун, В. Шпак та ін., так і зарубіжні дослідники: П. Арьков, А. Бородкін, Л. Горшкова, М. Деркач, В. Івашкевич, А. Лузін, І. Мацкевичос, А. Наринський, Р. Рашитов, Я. Соколов, О. Шеремет, А. Шапошніков).

Водночас, питання дефініції обліку в наукових джерелах та вітчизняному законодавстві не повною мірою відображають його сутність і потребують подальшого розгляду. Узагальнення досліджень попередників та вироблення авторської позиції щодо дефініції поняття “бухгалтерський облік” складають мету дійсної публікації.

Виклад матеріалу дослідження. На сьогоднішній день терміноутворюючі процеси набули глобального розмаху, оскільки відбувається постійний міжнародний обмін термінами. Абсолютно очевидним є той факт, що бухгалтерський облік, зокрема, його терміносистема, як і політика, та ідеологія, не знає національних кордонів. Облікові категорії, поняття, терміни, технології експортуються та імпортуються, що доводить схожість існуючих систем обліку в різних країнах.

Водночас, попри суспільне визнання ролі і значення бухгалтерського обліку, як інформатора управлінської системи, досі не відпрацьовано єдиного наукового підходу щодо самої дефініції поняття “бухгалтерський облік”.

Проведені автором дослідження вказують на ряд проблем, що існують як у сучасних наукових дослідженнях, так і в пов’язаних із застосуванням вищенаведеного поняття в практичній діяльності.

Проблеми, загалом, можна згрупувати у дві групи:

1) проблеми, пов’язані зі слововживанням поняття “бухгалтерський облік” як лексичної одиниці;

2) проблеми, пов’язані з репрезентативною (номінативною) функцією поняття “бухгалтерський облік” як лексичної одиниці.

Так, при розгляді проблем першої групи, слід відзначити, що в науковій літературі існує підхід щодо:

➤ відмови від самого поняття “бухгалтерський облік” (пропонується не вживати слово “бухгалтерський”);

➤ заміни поняття “бухгалтерський облік” лексичними одиницями іноземного походження та імплементація іноземних термінів у вітчизняну облікову терміносистему (еккаунтинг, еккаунтологія, айфарезинг, контролінг, реінжиніринг, аутсорсинг).

З приводу генезису та розвитку поняття “бухгалтерський облік” представляють інтерес дослідження Соколова Я. В., котрий зауважував, що “... всі ... науки російською мовою представлені іменниками жіночого роду ..., за аналогією наша наука повинна була б називатися “бухгалтерія”, але її з кінця тридцятих років ХХ ст. стали іменувати вітчизняним словом, іменником чоловічого роду “облік”, надавши йому прикметник “бухгалтерський”. Оглядаючи історію назви, можна дійти висновку: кращим було найперше – бухгалтерія, воно пов’язане з традицією, добре звучить..., абсолютно зрозуміло всім і last but not lest – жіночого роду, що

дозволяє включити бухгалтерію в ряд великих наук. Слова “рахівництво” і “рахунковедення” – середнього роду, “облік” – чоловічого і це як би применшує її (науки) значимість [16, С.9-10].

З приводу виникнення самого поняття Соколов Я. В. зауважує: “Майже у всіх мовах назва походить або від носія даних - книги : knigovodstvo (Серб, хорв.), Účetnictví (чеська), або від назви основної категорії – рахунки : Comptabilite (фр.), рахівництво (болг.) Часто використовують дві назви: від книги - для позначення техніки реєстрації фактів господарського життя - діловодство (англ.), Buchhaltung (нім.), ksengowose (пол.) і для чогось більш широкого і важливого - від категорії рахунку - accaunting (англ.), Rechnungswesen (нім.), rachunkowosc (пол.). До Росії настільки звичне і близьке нам слово “бухгалтерія” прийшло в 1710 р., але не з німецької, як прийняти вважати, а зі шведської мови - Bokhallare [16, С.9].

З цього приводу досить дотепно писав видатний російський вчений Я. В. Соколов в своїх працях “Бухгалтерський облік – весела наука” та “Айфарез: нове слово і нова справа” [15, С. 492–493].

З приводу запозичень та імплементації іншомовних термінів вважаємо за доцільне зауважити, що заміна будь-якого поняття, терміну, категорії чи імплементація іншомовних термінів у вітчизняний термінологічний фонд завжди буде пов’язана з надскладною проблемою – перекладом наукових текстів, при цьому обов’язково виникне проблема передачі вихідного змісту за допомогою іншої терміносистеми.

Терміносистема мови перекладу є принципово неповторною (як і лексична система в цілому), оскільки пояснюється наступними причинами:

– терміносистема є частиною лексичної системи національної (підкр. авт.) мови, отже, вона тією чи іншою мірою відображає його національно-культурну специфіку;

– терміносистема відображає предметно-пояснювальну галузь знань конкретної предметної сфери, яка також відрізняється в різних культурах;

– терміносистема завжди динамічна, вона постійно змінюється як у системних відносинах між одиницями, так і відносно сутності окремої термінологічної одиниці.

Щодо другої групи проблем, пов’язаних з репрезентативною (номінативною) функцією поняття “бухгалтерський облік” як лексичної одиниці, проведені дослідження дали змогу виділити дефініції поняття “бухгалтерський облік”, що розглядаються у науковій літературі.

Бухгалтерський облік – це наука. Баченню бухгалтерського обліку як науки присвятили свої праці Ю. Бабаєв, М. Білуха, М. Бондар, С. Булгакова, М. Булатов, Ф. Бугинець, Б. Валуєв, Н. Гура, З. Гуцайлюк, В. Жук, З.-М. Задорожний, Л. Кіндрацька, Г. Кірейцев, В. Ковальов, О. Кольвах, М. Кутер, С. Легенчук, Н. Малюга, М. Медведєв, Є. Мізіковський, В. Палій, Д. Панков, П. Папковська, О. Петрук, М. Пушкар, М. Пятов, Н. Семенишена, С. Свірко, Я. Соколов, В. Соколов, В. Сопко,

К. Циганков, Л. Чайковська, Л. Чижевська, М. Чумаченко А. Шайкан і зарубіжних дослідників – Х. Аль-Аддім, Дж. Баклі, М. Дж. Гаффікін, Дж. Демскі, Р. Маттессіч, Р. Маутц, М. Метьюс, А. Ріаї-Белькаой, С. Сальварі, Е. Стемп, Р. Стерлінг, Е. Хендріксен, Г. Хетфілд, Е. Хоупвуд, Р. Дж. Чемберста та ін.).

Аналіз наукових праць першої половини ХХ ст. дозволяє стверджувати, що погляди на визначення обліку як науки підтримувались значною кількістю дослідників та не піддавались сумнівам.

Бухгалтерський облік – це мистецтво. У цьому контексті класичним є визначення бухгалтерського обліку за Мейєм: “Мистецтво запису, класифікації та узагальнення у вартісній оцінці угод та операцій, що носять, принаймні частково, вартісний (фінансовий) характер, з подальшою інтерпретацією результатів” [Цит. по: 7].

Бухгалтерський облік – це процес. Таке тлумачення отримало поширення через Американську асоціацію бухгалтерів, яка у 1966 р. визначила бухгалтерський облік як “процес ідентифікації, квантифікації і комунікації (передачі) економічної інформації, що дозволяє дозволяти неясні господарські ситуації і приймати дієві управлінські рішення” [Цит. по: 7]; відтоді бухгалтерський облік став розглядатись як інформаційний процес, який а) ідентифікує, б) кваліфікує економічну інформацію.

Слід зауважити, що і Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” трактує бухгалтерський облік як “процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень” [6].

Бухгалтерський облік – це система. Баченню бухгалтерського обліку як системи присвятили свої праці Б. Валуєв, С. Грей, Н. Малюга, Н. Кондраков, Ю. Кузьмінський, П. Куцик, Л. Ловінська, Б. Нідлз, О. Петрук, М. Пушкар, Н. Ткаченко, А. Яругова та ін.).

Перші дефініції належать Адольфу Ентховену, який у 1973 р. стверджував, що бухгалтерський облік може бути визначений як “певна система кількісної інформації, що складається з підсистем, пов’язаних у зовнішньому середовищі з безліччю кореспондентів” [Цит. по: 7].

Ф. Бутинець припускає, що “система бухгалтерського обліку є моделлю ретроспективного відображення документально оформлених та оцінених у вартісних вимірниках фактів господарської діяльності підприємства, що ґрунтується на застосуванні єдиного взаємопов’язаного циклу рахунків, регламентованих планом рахунків” [12, С. 17]

Н. Малюга [10, С. 27] стверджує: “Для системи бухгалтерського обліку характерні не лише наявність зв’язків і відносин між елементами, що її утворюють, а й нерозривна єдність із середовищем, у взаємозв’язку з яким вона проявляє свою цілісність. Відкритість системи бухгалтерського обліку пояснюється її активною взаємодією із зовнішнім середовищем, що дозволяє зберегти високий рівень організованості системи та розвиватися в напрямі підвищення складності”.

На думку М. Проданчука, бухгалтерський облік можна представити як систему, оскільки вона має ряд ознак, які властиві системі: наявність елементів та зв’язок між ними, цілеспрямованість і багатоаспектність. Автор вбачає наступною дефініцію поняття : “Бухгалтерський облік є структурно-організована й упорядкована цілісна система, яка складається з підсистем, кожна з яких виконує функції окремих об’єктів обліку, налаштованих на конкретний результат” [14].

Слід зазначити, що дефініція бухгалтерського обліку як системи простежується в законодавстві більшості країн пострадянського простору – Вірменії, Білорусі, Казахстані, Киргизстані, Молдові, Таджикистані, Туркменістані (табл. 1).

Законодавство країн СНД щодо дефініції “бухгалтерський облік”

Росія	Бухгалтерський облік являє собою упорядковану систему збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання організацій і їхньому русі шляхом суцільного, безперервного і документального обліку всіх господарських операцій
Вірменія	Бухгалтерський облік - це система збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про стан і рух активів, власного капіталу, зобов'язань організації шляхом суцільного і безперервного документального обліку господарських операцій
Білорусь	Бухгалтерський облік - система безперервного і суцільного документального відображення інформації про господарську діяльність організації методом подвійного запису в грошовому вираженні на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до законодавства Республіки Білорусь
Казахстан	Бухгалтерський облік являє собою упорядковану систему збору, реєстрації та узагальнення інформації про операції і події індивідуальних підприємців та організацій, регламентовану законодавством Республіки Казахстан про бухгалтерський облік та фінансову звітність, а також облікової політикою
Киргизстан	Бухгалтерський облік являє собою систему збору, вимірювання шляхом реєстрації даних, обробки і передачі інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, доходи та витрати суб'єкта (юридична особа), за допомогою фінансових звітів про певний суб'єкт для прийняття обґрунтованих рішень
Молдова	Бухгалтерський облік являє собою комплексну систему обліку, інформації та звітності, на базі якої визначаються необхідні показники для складання декларацій, інших документів, що використовуються для обчислення і сплати податків, здійснення розрахунків
Таджикистан	Бухгалтерський облік являє собою упорядковану систему збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання підприємств та їх русі шляхом суцільного, безперервного і документального обліку всіх господарських операцій
Туркменістан	Бухгалтерський облік являє собою систему суцільного, безперервного і документального відображення та обробки інформації про фінансово-господарської діяльності органів державної влади і управління, місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств, організацій та установ усіх форм власності (надалі іменовані підприємство (організація))

Примітка. Складено автором за законодавством про бухгалтерський облік країн СНД

У зарубіжній науковій літературі та законодавстві поняття “бухгалтерський облік” має схожі дефініції. Так, у американських виданнях бухгалтерський облік характеризується як “система, яка здійснює вимір, обробку й передачу фінансової інформації про суб'єкт господарювання” [3, С. 12]. Така інформація необхідна користувачам для того, щоб “приймати обґрунтовані рішення під час обрання альтернативних варіантів використання обмежених ресурсів в управлінні господарською діяльністю фірми”.

Л. Ловінська узагальнює висновки зарубіжних науковців у наступному визначенні: “бухгалтерський облік - це штучно створена система, знакова система, яка функціонує відповідно до встановлених правил (стандартів) на потребу певному колу користувачів” [9, С.19].

Водночас, російське законодавство внесло корективи у дефініцію “бухгалтерський облік” подану в Законі РФ 1996 р. (п.1, ст.1). Відповідно до російського законодавства, бухгалтерський облік визначався як “впорядкована система збирання, реєстрації й узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання організацій та їх рух шляхом суцільного, безперервного й документального обліку всіх господарських операцій” Однак уже в редакції 2011 року російське законодавство визначає бухгалтерський облік як “фор-

мування документованої систематизованої інформації про об'єкти, відповідно до вимог, встановлених цим Законом, і складання на її основі бухгалтерської (фінансової) звітності”.

Згідно із Загальним планом рахунків Франції, бухгалтерський облік являє собою “систему організації фінансової інформації, яка дозволяє зібрати, систематизувати та зареєструвати документально підтвержені дані та представити звіти, що достовірно відображають майновий і фінансовий стан, а також результат діяльності підприємства до звітної дати” [3].

Бухгалтерський облік – це інформаційна система. Баченню бухгалтерського обліку як інформаційної системи присвятили свої праці В. Астахов; Н. Амаглобелі, Ю. Бабаєв, М. Бондар, Ф. Бутинець, Б. Валуєв, П. Безруких, Н. Гура, В. Івашкевич, М. Кондраков, М. Кулинич, П. Кудик, Є. Ковальчук, І. Василюк; С. Голов; Н. Грабова; А. Ларіонов, С. Левицька; Г. Партин; В. Савич; Н. Чебанова В. Швець, В. Панасюк та ін.

Так, Б. Валуєв зазначає, що бухгалтерський облік як інформаційна система це “штучно створена інформаційна система, економічна модель підприємства, яка побудована відповідно до процесу кругообігу капіталу”, і яка складається з підсистем, а саме облікових моделей грошових коштів, капітальних інвестицій, засобів праці і так далі [1,

С.27]. Такої позиції притримується і Н. Гура, резюмуючи у своїх дослідженнях, що бухгалтерський облік “є складною інформаційною системою, яка має усі риси систем і відповідні характеристики складності” [3].

Бухгалтерський облік – це модель (Б. Валуєв, В. Жук, Ф. Євдокимов, Ф. Бутинець, Т. Маренич, М. Чумаченко, В. Швець, М. Шигун та ін., зарубіжні - Я. Соколов, О. Шеремет, В. Івашкевич та ін.).

Бухгалтерський облік – це спосіб. Баченню бухгалтерського обліку як способу (засобу) присвятили свої праці О. Васюта-Беркут, Г. Шепітко, Н. Ромашевська; А. Кузьмінський, Ю. Кузьмінський; А. Мороз та ін.

Так, на думку А. Мороза та його співавторів, бухгалтерський облік – це спосіб безперервного і суцільного документального спостереження, вимірювання та відображення господарської діяльності окремого підприємства, організації, установи з метою забезпечення користувачів обліковою інформацією для прийняття відповідних рішень [11].

Бухгалтерський облік – це інститут. Баченню бухгалтерського обліку як інституту присвятили свої дослідження О. Воронова, В. Жук, О. Петрук, Н. Семенишена, Л. Чайковська.

На нашу думку, для аналізу становлення та розвитку бухгалтерського обліку варто застосовувати синтез методів соціальних, історичних та економічних наук, методи інституційного, структурно-функціонального і типологічного аналізу; міждисциплінарний характер дослідження обумовлює своєрідність використовуваної методології.

З огляду на вищевикладене та на підставі проведених досліджень, вважаємо доцільним розширити сучасне бачення та розуміння такої багатоаспектної категорії, як бухгалтерський облік.

На нашу думку, бухгалтерський облік на сьогодні розвивається під впливом однієї з найпотужніших економічних теорій – інституційної теорії.

Серед вітчизняних науковців вперше бачення бухгалтерського обліку як інституту було викладене в дослідженнях О. М. Петрука. На думку автора, “бухгалтерський облік є соціально-економічним інститутом, який створює передумови та одночасно накладає обмеження на дії і можливості у підприємстві. Адже за формою бухгалтерський облік – це сукупність принципів і правил, комплексне застосування яких надає потрібну для управління інформацію” [13, С. 127].

Розвиваючи основи інституційної теорії бухгалтерського обліку, В. Жук запропонував розглядати бухгалтерський облік як “інститут із соціально-економічного середовища, котрий забезпечує порозуміння та керуваність у цьому середовищі”; “інститут трансформації за допомогою специфічних методів, підходів (формальна складова інституту) і професійних суджень (неформальна складова інституту) фактів господарського життя”; інститут, який в сукупності формують “складові (інститути) його інституційного забезпечення” [5, С. 17, 19]. Схожої позиції притримуються і російські науковці Л. Чайковська [17] та О. Воронова [2].

Погоджуючись з трактуванням авторів щодо дефініції поняття бухгалтерського обліку як інституту, відзначимо, що, з нашого огляду, бухгалтерському обліку в сучасних реаліях мінливості інституційного середовища притаманні також всі властивості інституційного ділового дискурсу: як ознаки різних його типів, так і структурні компоненти.

Висхідним у пропонованій нами концепції бухгалтерського дискурсу як різновиду інституційного ділового лежить положення про те, що дискурс – це владний ресурс, що являє собою систему способів позначення, інтерпретацій, оцінок, позиціонування та ідентифікації суспільних суб’єктів, відносин і об’єктів реальності, які закріплюються та легітимуються соціальними інститутами. Цінність дискурсу полягає в тому, що він дозволяє зберігати і передавати в часі принципи поведінки [2].

Виходячи з проведених досліджень, вважаємо, що норми бухгалтерського інституційного дискурсу відображають етнічні цінності соціуму в цілому та цінності певної суспільної групи, що утворює інститут.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Систематизація наукових поглядів і законодавства про бухгалтерський облік зарубіжних країн щодо дефініції поняття “бухгалтерський облік” можна дійти таких висновків:

- визначення бухгалтерського обліку згідно із ст. 1 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” не повною мірою відображає економічну та юридичну сутність цього поняття;

- більшою мірою в наукових джерелах дослідження сутності та дефініція поняття “бухгалтерський облік” даються з позицій процесно-системного підходу;

- при дослідженні категоріального апарату облікової терміносистеми загалом, та поняття “бухгалтерський облік” зокрема, в наукових дослідженнях присутній фрагментарний характер і відсутній міждисциплінарний підхід;

- дефініції бухгалтерського обліку як інституту та різновиду інституційного ділового дискурсу збагачують і розширюють рамки теорії бухгалтерського обліку та його міждисциплінарних зв’язків, передбачає подальші розвідки у заданому напрямку з проблем розширення функцій бухгалтерського обліку в умовах інституційних змін, розширення повноважень його комунікативної функції, систематизації та класифікації професійних ознак бухгалтерського дискурсу та подальший розвиток бухгалтерського термінологічного фонду. Адже основна функція облікової терміносистеми – по можливості точно виражати спеціальні поняття – поряд з репрезентативно-когнітивним носить також соціально-комунікативний характер, і саме в термінах найбільш чітко проявляється соціально-комунікативний параметр пізнання, його комунікативно-діалогічний вимір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валуев Б. И. Теория бухгалтерского учета [Текст] / Б. И. Валуев. — Одеса : ОДЕУ; Принт-мастер, 2002. — 272 с.
2. Воронова Е. Ю. Бухгалтерский учет как институт современного социального государства / Е. Ю. Воронова : [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.viperson.ru/wind.php?ID=643698>.
3. Гейер Е. С. Вплив видів обліку на методологію визначення фінансового результату / Е. С. Гейер : [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vdnuet/econ/2010_3/Geyer.pdf.
4. Гура Н. Бухгалтерський облік як складна інформаційна система / Н. Гура : [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : http://papers.univ.kiev.ua/ekonomika/articles/Accounting_as_a_complex_information_system_13882.pdf.
5. Жук В. М. Наукова гіпотеза трактування бухгалтерського обліку як соціально-економічного інституту [Текст] / В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. — 2012. — № 2. — С. 14–22.
6. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета [Текст] / Я. В. Соколов. — М. : Финансы и статистика, 2003. — 496 с.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 19.07.1999 р. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z0334_0.html.
8. Как следует понимать бухгалтерский учет : [Електронний ресурс]. — Режим доступу до джерела : http://88.86.72.250/html/db/492/chapter_70.html.
9. Легенчук С. Ф. Класифікація теорій бухгалтерського обліку / С. Ф. Легенчук : [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptmbo/2010_3/23.pdf.
10. Ловінська Л. Г. Оцінка в бухгалтерському обліку : навч. посіб. / Л. Г. Ловінська. — К. : КНЕУ, 2006. — 256 с.
11. Малюга Н. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в Україні: теоретико-методологічні основи: дис. ... доктора екон. наук: 08.06.04 / Н. М. Малюга. — Житомир, 2006. — 365 с.
12. Національний банк і грошово-кредитна політика : Підручник / [Електронний ресурс] / [за ред. А. М. Мороза, М. Ф. Пуховкіної]. — К.: КНЕУ, 1999. — 368 с. <http://www.vuzlib.org/nbu/11-1.htm>.
13. Організація бухгалтерського обліку : підручник / [за ред. Ф. Ф. Бутинця]. — Житомир : Рута, 2002. — 592 с.
14. Петрук О. М. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку в Україні: стратегія, гармонізація, регламентація: дис. ... доктора екон. наук: 08.06.04 / О. М. Петрук. — Житомир, 2006. — 336 с.
15. Проданчук М. А. Облікова система як філософська сутність інформаційного підходу в управлінні економікою / М. А. Проданчук : [Електронний ресурс]. — Режим доступу до статті : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnauekon/2012_10/pdf/18.pdf.
16. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет — веселая наука [Текст] / Я. В. Соколов. — М. : ІС-Паблішинг, 2011. — С. 492–493.
17. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета [Текст] / Я. В. Соколов. — М. : Финансы и статистика, 2003. — 496 с.
18. Чайковская Л. А. Современные концепции бухгалтерского учета (теория и методология) [Текст] : автореф. дис. док. екон. наук: 08.00.12. — ГОУ ВПО “Российская Экономическая Академия им. Г. В. Плеханова”. — М., 2007. — 41 с.